

Akademik Zərifə xanım Əliyeva - 93

- *Bu gün Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M. İ. Averbax adına mükafatı laureati, Əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor Zərifə Əziz qızı Əliyevanın anadan olmasının 93-cü ildönümüdür. Qədirbilən Azərbaycan xalqı, Azərbaycan tibb ictimaiyyəti, hər il olduğu kimi, bu il də dünya şöhrətli alimin doğum gününü geniş qeyd edir.*

Görkəmli ictimai xadim və alim Z.Ə.Əliyeva tarixin yaddaşına qızıl hərflərlə həkk olunan şərəfli və mənali bir ömür yaşamışdır. 1923-cü il aprel ayının 28-də Naxçıvanın Şərur rayonunun Şahtaxtı kəndində dün-yaya göz açan Zərifə Əliyevanın ailəsi elə həmin ilin may ayında Bakıya köçüb. Onların Bakıya gəlisi ailənin göləcək nailiyyətlərinin tə-məl daşına çevrilib. Belə ki, hər şey-

Böyük həvəslə, daxildən gələn entuziazmla həkimlik fəaliyyətinə başlayan Zərifə Əliyeva istedadının gücünə, qüdrətinə, daxili mənəviyyat və mədəniyyət aləminin səliqə-sahmanına arxalanaraq, bu yolda mövcud olan heç bir çətinlikdən çəkinmədi, cəsarətlə Azərbaycanın traxoma xəstəliyi ocaqları aşkar edilən bütün rayonlarına gedərək, bu dəhşətli göz xəstəli- lənmə, elcə də maarifləndirəbil-mə məfkurələri, yüksək və dolğun potensiala malik olma xəzinəsi alimin daimi müşayiətçiləri olubdur. Bununla belə,
Z.Əliyevannı Əziz Əliyev adına ADHTİ-nin göz xəstəlikləri kafedrasında işə başlaması onun qarşısında yeni üfüqlər açdı və çeşidli planlar diapazonunu daha da genişləndirdi. Bir tərəfdən, uzun illər

çılırdı. O, bizi tez-tez palatalara aparır, əyani olaraq xəstələri nümayiş etdirirdi. Bizim ən çox təcrübə məşğoləsi keçdiyimiz palatalardan biri həmin institutda böyük elmi işçi vəzifəsində çalışan Zərifə xanım Əliyevanın palatası olurdu və bizi tez-tez o palataya aparan təbii ki, Ləzifə xanım Əliyeva idi. Elə o vaxtlar öyrəndik ki, Zərifə xanımla Ləzifə xanım bacıdırlar və məşhur alim, dövlət və elm xadimi Əziz Əliyevin övladlarıdır. Tələbəlik illərimizin həmin dövrlərini xatırlayaraq, bu günlərimizdə də Ləzifə xanımın ruhu qarşısında baş əyirəm ki, o, bizə əsl müəllimin nə demək olduğunu anlatmaqla ya-naşı, həm də dünya şöhrəti alim Zərifə xanım Əliyevanın xəstələri müayinə və müalicəetmə üsulları- siyası işi müvəffəqiyyətlə başa çədiqdan sonra, o, 1976-ci il may ayının 27-də M.Helmholts adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda “Azərbaycanın bəzi kimya sənayesi müəssisələrinin işçilərində görmə orqanının vəziyyəti” mövzusunda doktorluq disertasiyası müdafiə etdi və tibb elmləri doktoru dərəcəsinə layiq görüldü.

Bundan sonra alim Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrasının professoru vəzifəsinə seçildi və onun professor elmi adı təsdiq olundu. 1977-ci ildə görkəmli alim, bacarıqlı təşkilatçı, akademik Z.Ə.Əliyevanın səyi nəticəsində Bakıda Ümumittifaq Oftalmoloq

siyası işi müvəffəqiyətlə başa çatdıqdan sonra, o, 1976-ci il may ayının 27-də M.Helmholts adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda “Azərbaycanın bəzi kimya sənayesi müəssisələrin işçilərində görmə orqanının vəziyyəti” mövzusunda doktorluq disertasiyası müdafiə etdi və tibb elmləri doktoru dərəcəsinə layiq görüldü.

Bundan sonra alim Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrasının professoru vəzifəsinə seçildi və onun professor elmi adı təsdiq olundu.

1977-ci ildə görkəmli alim, bacarıqlı təşkilatçı, akademik Z.Ə.Əliyevanın səyi nəticəsində Bakıda Ümumittifaq Oftalmoloq

Nəsillərə nümunə olan ömür yolu

dən əvvəl, Zərifə xanımın atası — gələcəyin görkəmli dövlət və elm xadimi Əziz Əliyev 1918-ci ildə erməni daşnaklarının onun doğma Vətənində — qədim Azərbaycan torpaqları olan İrvanda azərbaycanlılara qarşı törətdikləri vəhşiliklər, qırğınlar, deportasiya aktları nəticəsində Sankt-Peterburqdakı Hərbi-Tibb Akademiyasında yarımcıq qoyulan təhsilini Bakı Dövlət Universitetinin tibb fakültəsində davam etdirməyə başlayıb. Bununla da gələcəyin görkəmli ictimai xadimi, məşhur alim-oftalmoloq Z. Ə. Əliyeva parlaq yaradıcılığının əsas hissəsini Bakıda həyata keçirmiş, müəyyən bir hissəsini isə Moskvada davam etdirmişdir. Orta məktəbi 1942-ci ildə Bakıda əla qiymətlərlə bitirən Zərifə Əliyeva atasının tutduğu yolla gedərək, Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olub. 1947-ci ildə həmin fakültəni fərqlənmə diplomu ilə bitirərək, tibbin ən maraqlı, eyni zamanda, çatın sahələrindən sayılan həkim-oftalmoloq ixtisasını seçib. Zərifə xanım institutu bitirdikdən sonra diplom-dansonraklı təhsilini davam etdirmək məqsədilə Moskvadakı Ümumittifaq Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirme İnstitutunda oftalmologiya üzrə ikiyllik ixtisaslaşma kursunu keçib. Həmin institutda indiki rezidentura ya bənzər ixtisaslaşma kursunu müvəffeqiyyətlə bitirdikdən sonra yetkin mütəxəssis kimi Vətənə qayıdır.

yinin yayılmasının qarşısını almaq
məqsədilə geniş tədbirlər planı ha-
zırladı. Onun ölkə daxilində ardıcıl
olaraq planlı şəkildə apardığı
uzunmüddətli müalicə-profilaktika
tədbirləri, traxoma əleyhinə tətbiq
etdiyi orijinal üsullar sonda öz
bəhrəsini verdi. Bununla da fəda-
kar mütəxəssisin həyata keçirdiyi
misilsiz xidmətlər sayesində Azər-
baycanda traxoma xəstəliyinin epi-
demiya şəklində yayılmasının qar-
şısı alındı.

atasının rohbərlik etdiyi, sonra isə onun adını daşıyan institutda işləmək məsuliyyəti, digər tərəfdən 20 il önce ilk addımlarını atlığı Moskva Elmi-Tədqiqat Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutuna bənzər bir institutda — ADHTİ-də bu yolda ilk addımlarını atmağa başlayan gənclərin diplomdan sonra təhsili ilə məşğul olması ondan ikiqat güc, qüvvə, enerji və ən başlıcası da böyük məsuliyyət tələb edirdi. Təbii ki, elmə olan tükənməz həvəsi, müsbət enerjisi və həddən artıq məsuliyyətliliyi Zərifə xanım Əliyevada kifayət qədər idi. Ona görə də o, yeni işinin də öhdəsin-dən bacarıqla gələ bildi. Onun ADHTİ-nin göz xəstəlikləri kafedrasında hər mühəzirəsi, hər təcrübə dərsi böyük maraqla dinlənilirdi.

Keçən əsrin 60-ci illəri mənim və mənimlə bir qrupda təhsil alan tələbələrin yaddaşına əbədi həkk olunub və biz akademik Zərifə Əliyeva fenomeninin virtuoz həkimlik incəsənətinin canlı şahidləri olmuşuq. O dövrün yaddaşımızda daimi yer tutan ən kədərli hadisələrindən biri 1962-ci ildə görkəmli dövlət və elm xadimi Əziz Əliyevin qəfletən dünyassını dəyişməsi xəbəri olmuşdusa, digər hadisə nikbinliklə xatırlanan və xoş əhval-ruhiyyə ilə yada düşən bir müəllim-tələbə ünsiyyəti vasitəsi idi ki, bu da böyük səhiyyə təşkilatçısı və qurucusu, Əməkdar həkim, professor Əziz Məmmədkərim oğlu Əliyevin göz həkimi peşəsinə seçmiş övladları ilə bizim qrupun tələbələri arasında yaranan tanışlıq ünsiyyəti idi. Belə ki,

1964-1965-ci tədris ilində qrupumuzda göz xəstəlikləri üzrə töcrübə dərslərini N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun göz xəstəlikləri kafedrasının büllür qəlbli dosenti, tibb elmləri namizədi Ləzifə Əziz qızı Əliyeva aparırdı. O vaxtlar ATİ-nin göz xəstəlikləri kafedrasının məşğələləri Səhiyyə Nazirliyinin Elmi-Tədqiqat Oftalmologiya İnstitutunun bazasında aparılırdı və bu baza indiki İncəsənət Muzeyinin və Dövlət Filarmoniyasının yaxınlığında yerləşirdi. Ləzifa xanım dərs deməklə yanaşı, həm də bizimlə çox mehriban rəftarı ilə se-

nin müəyyən ştrixlərini, onlardan anamnez toplama anlarını, xəstəliklərin diferensial diaqnostikasını şəhri və təhlilini görməyimizə, eşitməyimizə, dərk etməyimizə münasib imkanlar yaratmışdı. Biz sonralar başa düşdük ki, Ləzifə xanımın köməyi ilə o vaxtlar dünya-nın ən məşhur oftalmoloqlarından birini — akademik Zərifə xanım Əliyevanı lap yaxından görmüş, onun səsini eşitmış, onunla tələb-bə-müəllim ünsiyətində ola bilmışik. Tələbə üçün bu, böyük xoşbəxtlikdir.

Cəmiyyəti İdarə Heyətinin plenumun keçirilməsi ölkəmizdə, yaxşı mənada, geniş rezonansla bəb oldu. Bakıda oftalmologiya şəhəsi üzrə ilk dəfə təşkil edilən Ümumittifaq miqyaslı belə bir el forum Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafına və alımlar arasında integrativ elmi əlaqələr möhkəmləndirilməsinə əverişli zəmin yaratdı. Plenumda, həmçinin Zərifə xanım Əliyeva Azərbaycanda gözün peşə patologiyasının tədqiqi üzrə elmi-tədqiqat laboratoriyasının yaradılması təklifi ni irəli sürdü və tədbir iştirakçıları bu təklifə tərəfdar oldular. Zər

həbbətinin sevgi dolu təcəssümü-nün nümunələrindəndir. Azərbay-can Tibb Universitetinin profes-sor-müəllim heyətinin nümayəndə-ləri də bu baxımdan akademik Zəri-fə Əliyeva haqqında coxsayı xati-rələr söyləyib, məqalələr çap etdi-riblər. Azərbaycan Tibb Universite-tinin oftalmologiya kafedrasının əməkdaşları özlərini akademik Z.Ə.Əliyeva elmi məktəbinin yetir-mələri və davamçıları hesab edir-lər. Azərbaycan Tibb Universiteti rəhbərliyi bu ali tibb məktəbinin unudulmaz məzunu akademik Zəri-fə xanım Əliyevanın yubileylərini daim yüksək səviyyədə qeyd edir, onun xatirəsinə həsr edilmiş el-

fə xanım Əliyeva 1979-cu ildə Bakı məişət kondisionerləri zavodunda nəzdində Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fiziologiya İnstitutunun “Görmə orqanının fiziologiyası və peşə patologiyası” adlı laboratoriyanın həm təşkilatçısı, həm də rəhbəri oldu.

Akademik Z.Ə. Əliyevannın gömə orqanının peşə patologiyalarını ilə əlaqədar apardığı tədqiqatları nəticələri “Şin istehsalında gözü peşə patologiyası”, “Xroniki yon intoksikasiyası zamanı oftalmopatologiya”, “Yod sənayesində gözün peşə xəstəliyinin profilaktikası” adlı monoqrafiyalarda ətraflı sərhəd olunubdır.

Azərbaycanın dünya şöhrətli akademik, akademik Zərifə Əziz qızı Əyvən görmə orqanının peşə patologiyası üzrə yerinə yetirdiyi qlobal işlərinə görə 1981-ci ildə SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M.İ. Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. Azərbaycan aliminin keçmiş Sovetlər İttifaqında akademik M.İ. Averbax adına mükafata layiq görülən ilk qadın oftalmoloq-alim olması Azərbaycan elmini şərəfləndirirən və ona ucalıq gətirən an dövərli mü

ona ucalıq götürən ən dəyərli mü
kafatlardan olmuşdur.

Akademik Zərifə xanım
Əliyevanın 1982-ci ildə Əziz Əli
yev adına Azərbaycan Dövlət He
kimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu
da kafedra müdürü vəzifəsinə seç
məsi göz xəstəlikləri fənninin di
lomdansonrakı tədrisinin yeni lay
hələr əsasında beynəlxalq stan
dartılara müvafiq səviyyədə apar
masına geniş imkanlar yaradı. O
vaxtlar keçmiş SSRİ-nin əksər re
publikalarından bu kafedrada tək
milləsmə kursu kecməyə gelir və

us kon-
idrodinam-
fizioloji
m əlaqədar
sinir yolla-
zisiologiyi-
müasir
“üalicəsi”,
“va”, “Of-
salələri”.

mi-praktik konfranslar keçirir, belə
konfransların materiallarını nəfis
şəkildə çap etdirir. Öləkəmizin aka-
demik Zərifə xanım Əliyevanın adı
ilə bağlı olan digər səhiyyə müəs-
sisələrində olduğu kimi, ATU-nun
da tədris binalarında, kitabxanasın-
da alimin həyat və yaradılılığını
əks etdirən fotostendlər, guşələr
varadılmışdır.

Bu il aprel ayının 26-da Azərbaycan Tibb Universitetinin inzibati binasında akademik Zərifə xanım Əliyevanın anadan olmasının 93-cü ildönümü geniş qeyd edildi. Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli akademik Z.Ə.Əliyevanın zəngin yaradıcılıq ırsinin və mənali özür yolunun ayrı-ayrı mərhələlərindən danışdı, görkəmli oftalmoloq, Azərbaycan Tibb Universitetinin dünya şöhrəti məzunu haqqında səmimi ürək sözlərini söylədi. Tədbirdə ATU-nun oftalmologiya kafedrasının müdürü, professor Paşa Qəlbinurun, kafedranın dosenti Solmaz Əliyevanın xatirəleri, II müalicə-profilaktika fakültəsinin IV kurs tələbəsi, Prezident təqaüdçüsü Xatın Məmmədovanın

Oftalmo- çıxısı dinlənildi.
var Heyə-
an “Oftal-
alının re-
ub.
anın yeri-
t işləri,
lar yetis-
çeydi ki, Azərbaycan Tibb
Universitetinin dünyada tanınan və
ehtiramla yad edilən məzunu,
akademik Zərifə xanım Əliyevanın
keçdiyi şərəfli ömür yolu, zəngin
yaradıcılıq irsi nəsillərə örnek və
ən dəvərlü nümunədir.

*Mübariz ALLAHVERDİYEV,
ATU-nun insan anatomiyası
kafedrasının professoru,
Əməkdar müəllim*